

Kara dożywotniego pozbawienia wolności w świetle europejskich statystyk penitencjarnych

*Beata Gruszczyńska*¹

Wstęp

Artykuł przedstawia podstawowe dane statystyczne odnoszące się do populacji więziennych w państwach europejskich. Uwagę zwrócono przede wszystkim na porównania dotyczące skazanych odbywających karę dożywotniego pozbawienia wolności.

Europejskie statystyki penitencjarne są gromadzone i opracowywane w Radzie Europy od początku lat 80. XX w.² Do dzisiaj kontynuowana jest zasadnicza idea projektu, doskonalone są jego narzędzia, jednak zarówno techniczne, jak i merytoryczne problemy w gromadzeniu i ujednoczeniu danych nadal występują.

Zagłębiając się w historię statystyk penitencjarnych w skali europejskiej warto przypomnieć, że początkowo dane statystyczne publikowane były w *Prison Information Bulletin*, później w *Penological Information Bulletin* i zawierały wyłącznie dane o populacjach więziennych. Od 1992 r. formuła publikacji została poszerzona i pod wspólnym tytułem *SPACE* (akronim pełnego tytułu w języku francuskim *Statistiques Pénales Annuelles du Conseil de l'Europe*) obejmowała również informacje dotyczące kar nieizolacyjnych.

---

¹ *Beata Gruszczyńska* – prof. UW, dr hab., Katedra Kryminologii i Polityki Kryminalnej, Uniwersytet Warszawski.

² Zestawienia i opracowania europejskich danych penitencjarnych rozpoczęła grupa ekspertów Rady Europy, a inicjatorem był *Pierre V. Tournier* (obecnie Dyrektor CNRS), który prowadził projekt do 2001 r. Od 2002 r. projektem kieruje *Marcelo F. Aebi*.

W końcu lat 90. XX w. dane statystyczne dotyczące kar izolacyjnych i nieizolacyjnych gromadzono już w oparciu o odrębne kwestionariusze statystyczne i publikowano w dwóch raportach *SPACE I* – dla kar izolacyjnych oraz *SPACE II* – dla kar nieizolacyjnych.

W założeniu metodologicznym projektu *SPACE I* statystyki penitencjarne są gromadzone corocznie, na podstawie specjalnie opracowanego kwestionariusza przesyłanego do Administracji więziennej poszczególnych państw członkowskich Rady Europy. Obok danych liczbowych istotne jest również przekazanie tzw. metadanych, tj. wszelkich informacji wyjaśniających dotyczących m.in. np. różnic w definicjach, kategoriach jednostek statystycznych i innych charakterystyk związanych ze specyfiką sprawozdawczości więziennej danego państwa. Raporty, w postaci Statystycznych Roczników Penitencjarnych Rady Europy (*Counsil of Europe Annual Penal Statistics SPACE I – Prison Population*), publikowane są niekiedy nawet z dwuletnim opóźnieniem, wynikającym z nieterminowego lub niepełnego przesyłania danych krajowych³.

W niniejszym opracowaniu wykorzystano dane o populacjach więziennych opublikowane w Rocznikach *SPACE I*, dotyczące głównie 2015 r., w niektórych przypadkach również danych z 2014 r. Dla porównania dynamiki uwięzionych ogółem oraz skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności w ostatnim 10-leciu przytoczono również dane *SPACE I* pochodzące z badania statystycznego dotyczącego 2006 r.⁴

Należy podkreślić, że w kontekście badań jakościowych dotyczących osób skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności dane statystyczne o populacjach więziennych mogą wydawać się zbyt abstrakcyjne. Jednakże ich znajomość i właściwe wykorzystanie może mieć znaczenie w analizach porównawczych polityki karnej i penitencjarnej – zwłaszcza w ich charakterystyce i ocenie – zarówno w wymiarze historycznym, jak i międzynarodowym.

Jednocześnie warto nadmienić, że międzynarodowe porównania zarówno danych o przestępczości, jak i danych więziennych mają istotne ograniczenia wynikające m.in. zarówno z różnic w systemach i polityce karnej, w sposobie definiowania jednostek statystycznych, zasadach sprawozdawczości, jak i rze-

---

³ Europejskie dane penitencjarne są dostępne (niezależnie od publikacji Roczników) na stronie internetowej <http://wp.unil.ch/space/>.

⁴ Nie dostarczono informacji statystycznych z Francji, Malty, Islandii, Ukrainy i Polski. Dane o Bośni i Hercegowinie oraz Hiszpanii są niepełne. Dane dotyczące Polski zostały zaczerpnięte z Informacji statystycznej CZSW, zaś dane o Francji – ze wstępnego raportu według stanu na 1.1.2015 r.

telności w opracowaniu danych oraz wyjaśnień przesyłanych do – ogólnie mówiąc – projektu *SPACE*.

I. Więzienna mapa Europy – podstawowe dane statystyczne

Z podstawowych informacji statystycznych *SPACE I* wynika, że w 2015 r. – według stanu na dzień 1 września – liczba uwięzionych (skazanych i tymczasowo aresztowanych łącznie) wynosiła ponad 1,4 mln, tj. o około 7% mniej niż w 2014 r.⁵ W połowie państw wziętych pod uwagę współczynniki były mniejsze niż 115, natomiast największy – wynoszący prawie 440 – w Rosji.

Ogólnie można powiedzieć, że mapa więzienna Europy jest od lat bardzo różnicowana. Wynika to z wielu przyczyn, które nie sposób przedstawić skrótowo, ale warto zwrócić uwagę, że ich natura leży również w polityce karnej, w tym m.in. w strukturze rodzajów kar orzekanych za poszczególne rodzaje przestępstw oraz wymiarów kary bezwzględnej pozbawienia wolności. W Polsce na przykład, również za przestępstwo kradzieży najczęściej jest orzekana kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, podczas gdy w większości państw, zwłaszcza Europy Zachodniej – kary grzywny, czy *community service*⁶. Kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem są w Polsce w około 40% przypadków odwieszane, co powoduje znaczne zwiększenie populacji więziennej⁷.

Biorąc pod uwagę liczbę osób uwięzionych w relacji do liczby ludności w 2015 r., podobnie jak w poprzednich latach, w większości państw Europy Środkowo-Wschodniej oraz w Europie Wschodniej współczynniki na 100 tys. są zdecydowanie wyższe niż w Europie Zachodniej. Spośród państw członkowskich Unii Europejskiej najwyższe współczynniki odnotowano na Litwie (278), Łotwie (223) i Estonii (210). W Polsce współczynnik wyniósł 192 (w 2014 r.

---

⁵ W założeniu *SPACE I* informacje obejmują wszystkie państwa członkowskie Rady Europy, a przekazywane są przez 52 administracje więzienne, w tym w Zjednoczonym Królestwie oddzielnie dla Anglii i Walii, Irlandii Północnej i Szkocji) w Bośni i Hercegowinie – dla Federacji Bośni i Hercegowiny i Republiki Serbskiej, w Hiszpanii – Administracji stanowej i Katalonii.

⁶ Zob. *M.F. Aebi at al.*, *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics 2014*, HEUNI, 2014.

⁷ Zob. *B. Gruszczynska*, *Geografia prizonizacji w Europie. Polska na tle krajów Unii Europejskiej*, [w:] *T. Bulenda, A. Rzepliński* (red.), *Modernizowanie więziennictwa. V Kongres penitencjarny*, Warszawa 2015, s. 535–551.

– 203). Do grupy państw o najwyższych współczynnikach należą również Albania (207), Mołdawia (219), Turcja (220), Azerbejdżan (250), Gruzja (275), Ukraina (204 w 2014 r.) oraz, jak już wcześniej wspomniano, Rosja (ze współczynnikiem 440).

W większości państw Europy Zachodniej współczynniki uwięzienia nie przekraczały 150, a w wielu z nich – były niższe niż 100 (Holandia, Finlandia, Dania, Szwecja; nawet niższe niż 60 – Szwajcaria, Norwegia, Niemcy, Włochy, Grecja, Francja). Niskie współczynniki odnotowano także w Słowenii (68) i Chorwacji (80). Dane o liczbach bezwzględnych i współczynnikach na 100 tys. mieszkańców w 2014 r. i 2015 r. przedstawia Tabela 1.

Tabela 1. Populacje uwięzionych w Europie w 2014 i 2015 (źródło: *SPACE I* – Survey 2014, 2015⁸)

Państwo	Liczby bezwzględne		Współczynniki na 100 tysięcy	
	2014	2015	2014	2015
Albania	5 440	5 981	187,8	207,2
Andora	53	52	68,9	66,7
Armenia	3 979	3 888	131,9	129,7
Austria	8 857	9 037	104,1	103,9
Azerbejdżan	22 579	24 197	238,2	249,3
Bośnia i Hercegowina (Serbska)	940	877	66,1	61,9
Belgia	13 212	12 841	117,9	113,7
Bułgaria	7 870	7 583	108,6	106
Chorwacja	3 763	3 341	88,6	79,7

⁸ Zgodnie z założeniami metodologicznymi *SPACE I*, podstawowe dane dotyczące populacji penitencjarnych powinny odzwierciedlać stan w dniu 1 września danego roku. Nie wszystkie państwa dostarczają dane zgodne z ustalonym terminem, np. Niemcy: na 31 marca; Francja, Łotwa, Szwecja: na 1 października; Anglia i Walia: na 30 czerwca; Litwa: na 1 lipca; Gruzja: na 31 sierpnia; Czechy, Chorwacja, Polska i Portugalia: na 31 grudnia. Ta ostatnia data jest szczególnie nieprawidłowa z uwagi na zdecydowanie pomniejszoną liczbę uwięzionych w porównaniu choćby ze średnią z pozostałych miesięcy. W Polsce, np. stan liczbowy populacji więziennej na koniec grudnia 2015 r. wyniósł 70 836 i był zdecydowanie najmniejszy w porównaniu z innymi miesiącami.

I. Więzienna mapa Europy – podstawowe dane...

Państwo	Liczby bezwzględne		Współczynniki na 100 tysięcy	
	2014	2015	2014	2015
Cypr	681	654	79,4	77,1
Czarnogóra	1 058	1 100	170,2	176,8
Czechy	18 658	20 866	177,5	197,7
Dania	3 583	3 203	63,7	56,1
Estonia	2 962	2 768	225,1	210,3
Finlandia	3 097	3 007	56,8	54,8
Francja ⁹	77 739	65 544	101,0	98,3
FYRO Macedonia	3 116	3 498	150,8	168,9
Grecja	12 006	9 646	110,1	89,4
Gruzja	10 233	10 242	227,9	274,6
Hiszpania	65 931	64 017	141,7	137,9
Holandia	9 857	9 002	58,6	53,0
Irlandia	3 829	3 746	83,1	80,4
Islandia	154	bd	47,3	bd
Lichtenstein	8	8	21,5	21,3
Litwa	8 977	8 022	305,0	277,7
Luksemburg	656	667	119,3	115,7
Łotwa	4 809	4 399	240,3	223,4
Malta	1 369	bd	134,2	bd
Mołdawia	7 166	7813	201,3	219,9
Monako	28	bd	74,1	bd
Niemcy	65 710	63 328	81,4	77,4

⁹ Francja: w 2015 r. stan na 1 stycznia; Polska: stan na 31.8.2015 r. – na podstawie Informacji CZSW.

Kara dożywotniego pozbawienia wolności...

Państwo	Liczby bezwzględne		Współczynniki na 100 tysięcy	
	2014	2015	2014	2015
Norwegia	3 718	3 664	72,8	70,3
Polska	77 371	73 062	203,5	192,2
Portugalia	14 003	14 222	134,3	137,5
Rosja	671 027	642 470	467,1	439,2
Rumunia	31 637	28 642	158,6	144,9
San Marino	4	2	12,3	6,1
Serbia	10 288	10 064	144,0	142,2
Słowacja	10 179	10 087	187,9	185,9
Słowenia	1 522	1 399	73,8	67,8
Szwajcaria	6 923	6 884	85,1	82,7
Szwecja	5 861	5 770	60,8	58,6
Turcja	151 451	173 522	197,5	220,4
Ukraina	92 290	bd	204,0	bd
Węgry	18 270	17 773	185,0	180,8
Włochy	54 252	52 389	89,3	86,4
UK Anglia i Walia	85 509	86 193	149,7	148,3
UK Irlandia Płn.	1 860	1 690	101,3	91,5
UK Szkocja	7 879	7 746	147,6	144,6

II. Kobiety wśród uwięzionych w państwach europejskich

Wśród ogółu uwięzionych kobiety stanowią od jednego do kilkunastu procent, w 2015 r. mediana wynosiła około 5%, podobnie jak w poprzednich la-

II. Kobiety wśród uwięzionych w państwach...

tach. Liczby bezwzględne kobiet i odpowiednio odsetki w populacjach więziennych ogółem w 2014 r. i 2015 r. są przedstawione w Tabeli 2.

Tabela 2. Kobiety wśród uwięzionych w 2014 i 2015 r. (opracowanie własne)¹⁰

Państwo	Liczby bezwzględne		Udział w zbiorowości uwięzionych w %	
	2014	2015	2014	2015
Albania	88	121	1,6	2,0
Andora	10	11	18,9	21,2
Armenia	191	171	4,8	4,4
Austria	536	535	6,1	5,9
Azerbejdżan	639	694	2,8	2,9
B i H (Serbska)	17	14	1,8	1,6
Belgia	609	641	4,6	5,0
Bułgaria	259	240	3,3	3,2
Chorwacja	190	164	5,0	4,9
Cypr	42	40	6,2	6,1
Czarnogóra	19	37	1,8	3,4
Czechy	1 170	1 433	6,3	6,9
Dania	145	118	4,0	3,7
Estonia	157	145	5,3	5,2
Finlandia	248	228	8,0	7,6
Francja	2 838	2 098	3,7	3,2
FYRO Macedonia	102	112	3,3	3,2
Grecja	578	518	4,8	5,4

¹⁰ W tabeli nie uwzględniono Lichtensteinu, Monako, San Marino ze względu na zbyt małe liczebności.

Kara dożywotniego pozbawienia wolności...

Państwo	Liczby bezwzględne		Udział w zbiorowości uwięzionych w %	
	2014	2015	2014	2015
Gruzja	253	320	2,5	3,1
Hiszpania	4 987	4 926	7,6	7,7
Holandia	522	482	5,3	5,4
Irlandia	146	127	3,8	3,4
Litwa	385	320	4,3	4,0
Luksemburg	26	39	4,0	5,8
Łotwa	337	340	7,0	7,7
Malta	35	bd	2,6	bd
Mołdawia	442	405	6,2	5,2
Niemcy	3 734	3 753	5,7	5,9
Norwegia	190	186	5,1	5,1
Polska	2 527	2 554	3,3	3,5
Portugalia	841	862	6,0	6,1
Rosja	55 071	52 142	8,2	8,1
Rumunia	1 568	1 484	5,0	5,2
Serbia	332	366	3,2	3,6
Słowacja	678	649	6,7	6,4
Słowenia	89	81	5,8	5,8
Szwajcaria	328	375	4,7	5,4
Szwecja	333	331	5,7	5,7
Turcja	5 476	6 289	3,6	3,6
Ukraina	4 964	bd	5,4	bd
Węgry	1 411	1 310	7,7	7,4
Włochy	2 308	2 131	4,3	4,1

II. Kobiety wśród uwięzionych w państwach...

Państwo	Liczby bezwzględne		Udział w zbiorowości uwięzionych w %	
	2014	2015	2014	2015
UK Anglia i Walia	3 929	3 904	4,6	4,5
UK Irlandia Płn.	61	53	3,3	3,1
UK Szkocja	425	408	5,4	5,3

Stosunkowo duży odsetek stanowią kobiety w więzieniach w Finlandii, na Łotwie, na Węgrzech, w Hiszpanii i w Rosji, najmniejszy – w Albanii, Azerbejdżanie, Republice Serbskiej. Jednocześnie warto podkreślić, że wśród państw o dużych różnicach w ludności i tym samym zbiorowości uwięzionych, porównywalność wszelkich mierników jest bardzo ograniczona.

Porównania mapy uwięzienia (na 100 tys.) z mapą nasilenia przestępczości w państwach europejskich wskazują na brak współwystępowania (współzależności) obu tych mierników. W wielu państwach Europy Środkowo-Wschodniej współczynniki przestępczości są stosunkowo niskie, a współczynniki uwięzienia wysokie (Polska, Litwa, Estonia, Czechy – ponad 200), z drugiej strony w państwach Europy Zachodniej współczynniki przestępczości są wysokie a uwięzienia – niskie, około 100. W analizach porównawczych rozmiarów populacji więziennych na podstawie szczegółowych danych wskazuje się na takie elementy jak struktura przestępczości, ale w głównej mierze, jak już wyżej wspomniano, struktura rodzajów orzekanych kar, a w szczególności wymiarów (długości) kary pozbawienia wolności za różne rodzaje przestępstw¹¹. Istotną rolę odgrywają również czynniki kulturowe, m.in. skłonność do zgłaszania przestępstw organom ścigania, jak również tradycja prawnokarna w zakresie orzekania i stosowania sankcji nieizolacyjnych, *community service*¹².

¹¹ B. Gruszczyńska, M. Gruszczyński, Prison Population and Crime rates – How Poland Differs from Other EU Countries, [w:] A. Kuhn *et al.* (red.), *Criminology, Criminal Policy and Criminal Law in an International Perspective*, Switzerland 2013, s. 563–571.

¹² M.F. Aebi, C. Burkhardt, J. Chopin, M.M. Tiago, *International Comparisons of Prison Statistics: Key Facts and Figures of the SPACE 2014 Report and Trends from 2005 to 2014*, [w:] D. Kolaric (red.), *International Scientific Conference “Archibald Reiss Days” 2016* (s. 319–329). Belgrade 2016.

III. Skazani na karę dożywotniego pozbawienia wolności w więzieniach europejskich

Jak na tym tle wyglądają dane o liczbie skazanych odbywających **karę dożywotniego pozbawienia wolności**? W 2014 r. w więzieniach europejskich przebywało blisko 1 mln 700 tys. osób (1 678 295), spośród których około 27 tys., czyli ponad 1,5% skazanych odbywało karę dożywotniego pozbawienia wolności (dane *SPACE I*). W rok później, na ponad 1,4 mln uwięzionych, również około 27 tys. skazanych było na karę dożywotnią.

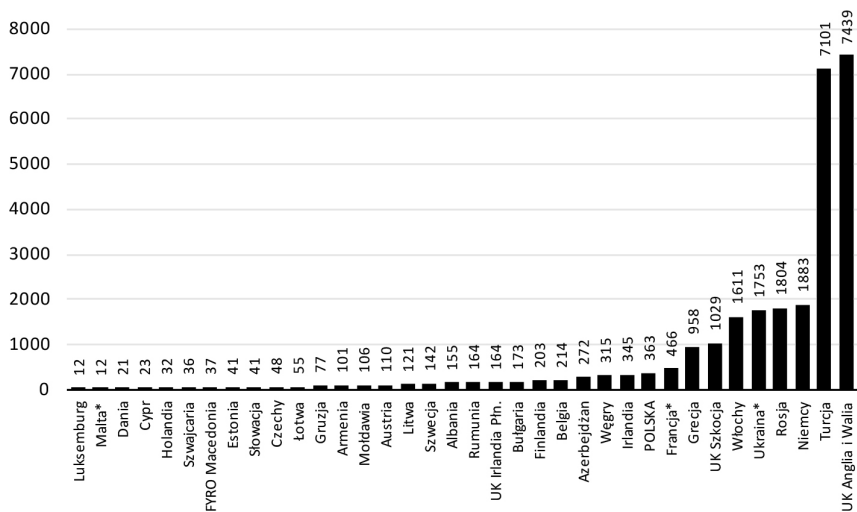
Zdecydowanie najwięcej skazanych odbywało karę dożywotniego pozbawienia wolności w Anglii i Walii oraz w Turcji. Najwyższe odsetki tej grupy więźniów – w porównaniu z całą populacją więzienną – były w Szkocji (prawie 13), a następnie w Anglii i Walii, Irlandii Północnej oraz w Grecji i Irlandii (ponad 8).

Z kolei, odnosząc liczbę więźniów skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności do liczby ludności, najwyższe współczynniki na 100 tys. odnotowano w Szkocji (19), w Anglii i Walii (ponad 13) oraz w Grecji, Turcji i Irlandii Północnej (około 8).

Na podstawie danych z 2015 r. wiadomo, że w porównaniu z 2014 r., w większości państw europejskich liczba skazanych na karę dożywotniego pozbawienia wolności nieco się zmniejszyła (średnio o około 3%), zwiększyła się natomiast w 16 krajach – w tym np. w Turcji (o 414 osób), w Rosji (o 44), w Polsce (o 21), w Szkocji (o 19), na Węgrzech (o 18) (zob. Tabela 3).

W 2015 r. zdecydowanie najwięcej osób odbywało karę dożywotniego pozbawienia wolności w Anglii i Walii oraz w Turcji – łącznie stanowili oni prawie połowę (ponad 46%) więźniów skazanych na dożywocie w Europie. Kolejne państwa o największej liczbie więźniów z takim wyrokiem to Niemcy i Rosja (ponad 1800), a następnie Włochy i Ukraina (zob. Wykres 1).

Wykres 1. Skazani odbywający karę dożywotniego pozbawienia wolności w 2015 r. (źródło: dane SPACE I 2015; *Dane według stanu na 2014 r.)

Uwzględniając ludność poszczególnych państw, najwyższe współczynniki na 100 tys. mieszkańców występują w Szkocji – prawie 19, Anglii i Walii Grecji, Turcji, Irlandii Północnej oraz Irlandii (7,4). Wśród krajów Europy Środkowo-Wschodniej najwyższy współczynnik charakteryzuje Litwę, Ukrainę i Estonię (ok. 4).

Najmniej skazanych (w relacji do liczby ludności) odbywa karę dożywotnią w Holandii, Danii, Czechach, Szwajcarii, we Francji, w Słowacji, Rumunii i Polsce (poniżej 1).

Jak przebiegały zmiany w liczebności populacji więziennych w ostatnim dziesięcioleciu? Porównanie statystyk w 2006 r. i 2015 r. przedstawia Tabela 3 (poniżej). Dane w 2015 r. nie są kompletne, nie przekazały bowiem do bazy SPACE I informacji o liczbie skazanych odbywających karę dożywotniego pozbawienia wolności: Francja, Malta, Polska i Ukraina (dane dotyczące Polski zaczerpnięto z Informacji rocznej CZSW). W tablicy dodatkowo zamieszczono dane dotyczące 2014 r., umożliwiając porównanie zmian rocznych.

W dziesięcioleciu (2006–2015) łączna liczba więźniów odbywających karę dożywotniego pozbawienia wolności znacznie się zwiększyła, bowiem

w 2006 r. było ich niecałe 20 tys., a w 2015 r. – o jedną trzecią więcej – około 27 tys.

Tabela 3. Skazani odbywający karę dożywotniego pozbawienia wolności w latach: 2006, 2014 i 2015 (źródło: *SPACE I – Survey 2006, 2014, 2015*¹³)

Państwo	2006	2014	2015	Indeks dynamiki w 2006–2015
Albania	108	155	155	143,5
Armenia	74	102	101	136,5
Austria	151	114	110	72,8
Azerbejdżan	231	266	272	117,7
Belgia	237	211	214	90,3
Bulgaria	125	173	173	138,4
Cypr	13	24	23	176,9
Czechy	32	48	48	150,0
Dania	16	21	21	131,3
Estonia	33	40	41	124,2
Finlandia	128	209	203	158,6
Francja	557	466	bd	85,3 ¹⁴
FYRO Macedonia	15	34	37	246,7
Grecja	703	1017	958	136,3
Gruzja	47	81	77	163,8
Holandia	17	32	32	188,2

¹³ *M.F. Aebi, N. Delgrande*, Council of Europe Annual Penal Statistics – SPACE I – 2006, PC-CP (2007)9 rev2; *M.F. Aebi, M. Tiago, C. Burkhardt*, Council of Europe Annual Penal Statistics SPACE I – Prison Populations, Survey 2014PCOCP (2015)7; *idem*, Council of Europe Annual Penal Statistics SPACE I – Prison Populations, Survey 2015 PC-CP (2016) 6.

¹⁴ We Francji, na Malcie i Ukrainie indeks w latach 2006–2014 z uwagi na brak danych w roku 2015.

III. Skazani na karę dożywotniego pozbawienia...

Państwo	2006	2014	2015	Indeks dynamiki w 2006–2015
Irlandia	234	342	345	147,4
Litwa	96	118	121	126,0
Luksemburg	17	12	12	70,6
Łotwa	39	54	55	141,0
Malta	9	12	bd	133,3*
Mołdawia	82	104	106	129,3
Niemcy	1 919	1 953	1 883	98,1
Polska	185	342	363	196,2
Rosja	1 381	1 760	1 804	130,6
Rumunia	133	158	164	123,3
Słowacja	25	41	41	164,0
Szwajcaria	bd	38	36	bd
Szwecja	152	144	142	93,4
Turcja	1 915	6 687	7 101	370,8
Ukraina	1 338	1 753	bd	131,0*
Węgry	230	297	315	137,0
Włochy	1 235	1 599	1 611	130,4
UK Anglia i Walia	7 278	7 468	7 439	102,2
UK Irlandia Płn.	144	160	164	113,9
UK Szkocja	666	1 010	1 029	154,5

W latach 2006–2015 w większości państw europejskich zwiększyła się liczba skazanych odbywających kdpw. Najwyższy wzrost, bo ponad trzyipółkrotny miał miejsce w Turcji, ponad dwuipółkrotny w Macedonii, blisko dwukrotny – w Polsce i Holandii. O około półtora raza zwiększyła się liczba odbywających karę dożywotnią na Łotwie, w Albanii, Irlandii, Czechach, Szkocji, Fin-

landii. Zmniejszyła się jedynie w 5 państwach: w Luksemburgu i Austrii (prawie o jedną trzecią) oraz w Belgii, we Francji i w Szwecji. Przedstawiając rozmiary i dynamikę zbiorowości więźniów odbywających karę dożywotnia należy podkreślić, że w 9 państwach europejskich, tj. w: Andorze, Hiszpanii, Norwegii, Portugalii, Słowenii oraz w państwach byłej Jugosławii: Bośni i Hercegowinie, Chorwacji, Czarnogórze i Serbii kodeksy karne nie przewidują kary dożywotniego pozbawienia wolności. Najwyższe wymiary kary pozbawienia wolności w wyżej wymienionych krajach są następujące: 20 lat – Słowenia; 21 lat – Norwegia; 25 lat – Andora, Portugalia; 30 lat – Hiszpania, Czarnogóra; 40 lat – Bośnia i Hercegowina, Chorwacja. Należy dodać, że w Islandii nie orzeczono kary dożywotniego pozbawienia wolności od 1940 r., nigdy nie orzeczono jej również w Lichtensteinie¹⁵.

Podsumowanie

Podsumowując, można powiedzieć, że powyższe zestawienia danych o skazanych odbywających karę dożywotniego więzienia na tle ogólnych zbiorowości uwięzionych przedstawiają jedynie ogólne liczbowe charakterystyki porównawcze, za którymi kryje się ogrom zagadnień kryminologicznych dotyczących, m.in. przestępczości, polityki karnej i penitencjarnej, które wymagają pogłębionych badań prawnoporównawczych.

Należy jednocześnie podkreślić, że można by oczekiwać, w dobie intensywnego rozwoju w systemach informacyjnych (zwłaszcza rosnącej obecności *big data*), „lepszych” statystyk i to zarówno na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym. Z badań statystycznych wynika, że w wielu państwach europejskich, w tym także w Polsce, jakość sprawozdawczości, choć angażuje wiele osób i środków technicznych, nadal pozostawia wiele niedomówień i brak jest precyzji w opisie zjawiska lub danych ku temu pomocnych.

---

¹⁵ CPT (2008) 26, Short Overview On Life Sentences, Council of Europe 2008.